

EPİDEMİYOLOJİK VERİ KAYNAKLARI

Tanım

- **Veri:** Bir problemin çözümüne hizmet edebilecek her tür ölçüm, değer, olgu olarak tanımlanır.
- Veriler, "işlenmemiş kanıtlar" olarak araştırmancının temel dayanağını teşkil ederler ve işlenerek anlam çıkarmada, problemin çözümünü sağlayacak sonuçlara varmada kullanılırlar.
- **Bilgi:** Bir sürecin sonunda elde edilebilen bir kavramdır. Yani verinin işlenmiş halidir.

Veri Toplamının Amaçları

1. Sağlıkla ilgili herhangi bir konuda planlı, standart ve tarafsız biçimde **bilgi toplamak**,
2. Bu bilgileri hizmet amacı (sağlığın izlenmesi) veya epidemiyolojik araştırmalar için kullanmak üzere **depolamak**,

3. Toplanan bilgilerin yardımı ile araştırmalar yapmak.

Örneđin;

- ✓ *Sağlık kurumlarına yapılan başvuruların, nedenlerine ve kişi-
yer-zaman özelliklerine göre tanımlanması,*
- ✓ *Toplumun sağlık sorunlarının ve bunların nedenlerinin/risk
faktörlerinin tanımlanması,*

- ✓ *Sağlık hizmetlerinin sunulduğunda eldeki insan gücü, araç-gereç gibi kaynakların belirlenerek önceliklerin saptanması, hizmet planlarının yapılması,*
- ✓ *Sunulan hizmetlerin sağlık düzeyinde meydana getirdiği değişmelerin değerlendirilmesi (etkililiklerinin belirlenmesi),*
- ✓ *Sunulan hizmetlerin denetlenmesi ve personelin hizmet öncesi, hizmet içi bilgi/uygulama eksiklikleri ve hatalarını belirleyerek buna göre eğitim programlarının hazırlanması.*

Veri Kaynaklarının Genel Özellikleri

- Konu ile ilgili gerekli bilgileri kapsamalı, basit, kolay anlaşılabilir şekilde düzenlenmeli,
- Bilgilerin sıralanması düzenli olmalı ve ilgili konular birbirini izlemeli,
- Kapsadığı bilgiler eksiksiz biçimde kaydedilmeli,
- Sağlıkla ilgili bulgu, tanı, tedavi ve izlemeye ilişkin bilgiler hatasız ve okunaklı biçimde kaydedilmeli,

- Kesintisiz, sürekli bir biçimde toplanmalı ve kaydedilmeli,
- İyi bir şekilde dosyalanmalı ve yeterli süre, güvenilir bir yerde saklanmalı,
- Toplanan veriler amaçları dışında kullanılmamalıdır, bireylerin mahremiyetinin korunması etik ve yasal yönden çok önemlidir.

Verilerde Hata Kaynakları

1. Veri kaynağından, yani bilgiyi veren kişiden kaynaklanan hatalar:

- Demografik özellikleriyle (yaş, cinsiyet, öğrenim, dil vb.) ilişkili olarak soruları anlamaması (iletişim güçlükleri)
- Hafıza faktörü (olayı yanlış hatırlaması)
- Bilinçli olarak yanlış bilgi vermesi (duyarlı konularda) veya hiç bilgi vermemesi

2. Veri toplama formundan kaynaklanan hatalar:

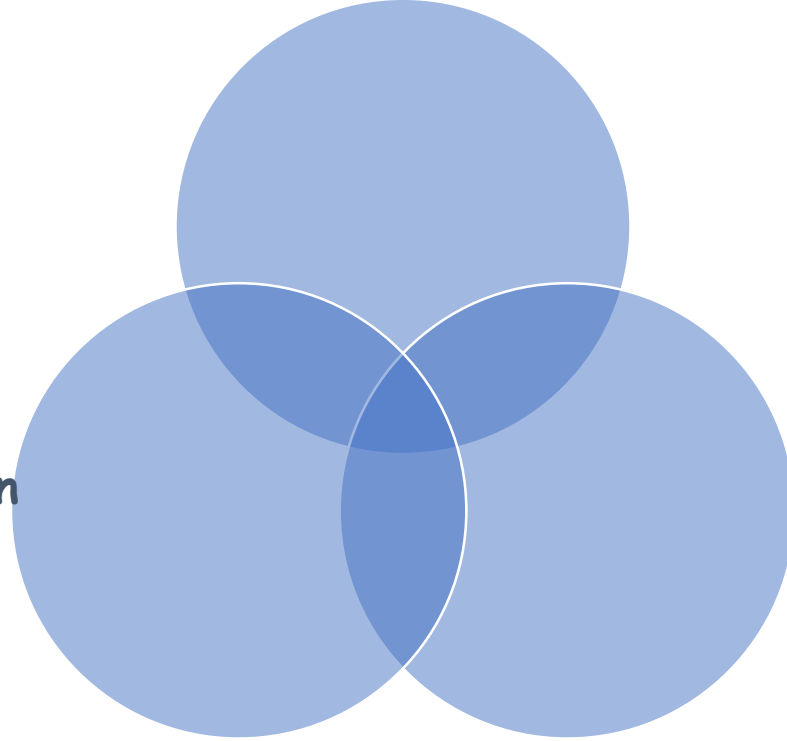
- Rutin kayıtlar, anket, muayene izleme formlarının hazırlanışı ile ilişkili ortaya çıkan hatalar
- Soruların hazırlanışı, sunuluş biçimleri, kapsamları ve formdaki bilgilerin sıralanışı ile ilgili hatalar

3. Veri toplayan kişiden kaynaklanan hatalar:

- Veri toplayanların tecrübe, demografik özellikleri (yaş, cinsiyet vb.), davranışları, soruları soruş biçimi, ses tonu, konuşurken kullandığı kelimelerin anlaşılıp anlaşılmaması

Veri kaynağından, yani
bilgiyi veren kişiden
kaynaklanan hatalar

Veri toplama formundan
kaynaklanan hatalar

Veri toplayan kişiden
kaynaklanan hatalar

Verilerin Toplanmasında Hataları Azaltma Önlemleri

- Veri toplama araştırma amacıyla yapılıyorsa, katılımcılara araştırmanın amacı hakkında **bilgi verilmeli**,
- Veri toplama **formlarının ön denemeleri** yapılmalı,
- Veri toplayacak **personelin eğitimi** sağlanmalı,
- **Personelin ön denemesi** yapılmalı,
- **Personelin uygulama sırasında denetimi**,
- **Veriler elde edildikten sonra yapılacak işlemler.**

Veri Kaynaklarının Sınıflandırılması

I. Nüfusa İlişkin Kayıtlar

A. Nüfus sayımları

1. Tam sayım
  - De facto sistemi
  - De juro sistemi
  - Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi (ADNKS)
2. Örneklem yöntemiyle yapılan sayımlar

B. Periyodik nüfus tespitleri (Aile/Toplum Sağlığı Merkezlerinde)

II. Sağlık Düzeyini Deęerlendirmeye İlişkin Veri Kaynakları

A. Hayati olayların kayıtları (doğum, ölüm vb)

B. Hastalık kayıtları

1. Hastalık kontrol çalışmalarını
  - Hastalık bildirimleri
  - Yüksek risk gruplarında vaka bulma (sürveyans) çalışmalarını
2. Çeşitli kuruluşların sağlık kayıtları
  - Aile ve toplum sağlığı merkezleri kayıtları
  - Hastane kayıtları
  - Askeri kuruluşların sağlık kayıtları
  - Sosyal Güvenlik Sistemi kayıtları
  - İşyeri sağlık kayıtları
  - Okul sağlık kayıtları
  - Muayenehane kayıtları
3. Sağlık araştırmalarının kayıtları
  - Anketler
  - Klinik muayene-laboratuvar inceleme kayıtları
  - İzleme formları
  - Diğer

III. Diğer kayıtlar

- Halk Sağlığı Müdürlüğü kayıtları
  - Sağlık Bakanlığı kayıtları
- Sağlık alanındaki insan gücü, araç-gereç olanaklarını yansıtır.

I. Nüfusa İlişkin Kayıtlar

A. Nüfus Sayımları

- İlk düzenli sayım 1520-1530 yıllarındadır
- 1900 yılına kadar otuz yılda bir yapılmış (din,dil, ırk, etnik özellikler vb)
- T.C. Döneminde ilk nüfus sayımı 1927'de, 2000 yılına kadar beş yılda bir tekrarlanmış («0» veya «5» ile biten yıllarda, de facto yöntemi ile; sayım günü bulunduğu yerde)
- 2006'da Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) kurulmuş,
- Her yıl güncel nüfus bilgileri Resmi İstatistik Programı gereği bu sisteme göre açıklanır.

B. Periyodik Nüfus Tespitleri

- Aile hekimleri ve toplum sağlığı merkezleri tarafından kendilerine bağlı olan nüfusun tespiti

II. Sağlık Düzeyini Deęerlendirmeye İlişkin Veri Kaynakları

A. Hastalık kayıtları

1. Hastalık kontrol çalışmaları

Bulaşıcı hastalıkların bildirimini:

- Umumi Hıfzıssıha Kanunu (tarih 1930, sayı 1593) 58. Maddesi

Sürveyans Çalışmaları:

- Sürveyans; bir hastalığı veya sağlık olayını monitörize etmek için ihtiyaç duyulan bilginin düzenli ve sistematik olarak toplanması
- Önemli epidemiyolojik veri kaynakları

"EK-1

BİLDİRİME ESAS BULAŞICI HASTALIKLAR LİSTESİ

1. Akut barsak enfeksiyonu
2. Ağır akut solunum yetmezliği sendromu (SARS)
3. Avian influenza enfeksiyonu - İnsanlarda (A/H5, A/H7 ve A/H9)
4. Batı Nil virüsü enfeksiyonu
5. Boğmaca
6. Botulismus, besin kaynaklı
7. Bruselloz
8. *Campylobacter* spp. enfeksiyonu (*Campylobacter jejuni/coli*)
9. Çikungunya ateşi
10. *Chlamydia trachomatis* (cinsel yolla bulaşan enfeksiyon etkeni olarak)
11. *Clostridium difficile* enfeksiyonu
12. *Cryptosporidium* spp. enfeksiyonu
13. Çiçek
14. Çocuk felci (Poliomyelitis)
15. Dengue virüs enfeksiyonu
16. Difteri
17. Ebola virüs hastalığı
18. Ekinokokkoz
19. *Entamoeba histolytica* (amipli dizanteri etkeni olarak)
20. Epidemik tifüs
21. *Escherichia coli* enfeksiyonu (Verotoksijenik (VTEC) /Shigatoksijenik (STEC) / Enterohemorajik (EHEC)
22. *Giardia intestinalis* enfeksiyonu
23. Gonore
24. Hanta virüs enfeksiyonları
25. Hepatit A
26. Hepatit B
27. Hepatit C
28. Hepatit D
29. Hepatit E
30. HIV enfeksiyonu /AIDS (Edinilmiş immün yetmezlik sendromu)
31. İnfluenza
32. İnvaziv haemophilus influenzae hastalıkları
33. İnvaziv meningokokal hastalık
34. İnvaziv pneumokokal hastalıklar
35. Kabakulak
36. Kala-azar (Visseral leishmaniasis)
37. Kene kaynaklı ensefalit
38. Kırım kongo kanamalı ateşi

39. Kızamık
40. Kızamıkçık
41. Konjenital kızamıkçık sendromu (KKS)
42. Kolera
43. Kuduz
44. Kuduz riskli temas
45. Lejyoner hastalığı
46. Lepra
47. Leptospiroz
48. *Listeria monocytogenes* enfeksiyonu
49. Lyme hastalığı
50. MERS (Coronavirus)
51. Norovirüs enfeksiyonu
52. Q Ateşi
53. Rotavirüs enfeksiyonu
54. *Salmonella* spp. enfeksiyonu
55. *Salmonella* Typhi enfeksiyonu (Tifo; enterik ateş)
56. Sarı humma
57. *Shigella* spp. enfeksiyonu
58. Sıtma
59. Sifiliz
60. Subakut sklerozan panensefalit
61. Konjenital sifiliz
62. Suçiçeği (Varisella)
63. Şarbon
64. Şark çıbanı (Kutanöz leishmaniasis)
65. Tetanoz
66. Neonatal tetanoz
67. Toksoplazmoz
68. Trahom
69. Trişinelloz
70. Tularemi
71. Tüberküloz
72. Veba
73. Viral hemorajik ateş sendromu
74. Yeni Varyant Creutzfeldt Jacob Hastalığı
75. *Yersinia* spp. enfeksiyonu
76. Zika virüs hastalığı
77. Konjenital Zika virüs hastalığı
78. Antimikrobiyal direnç
79. Sağlık hizmeti ilişkili enfeksiyonlar
80. Uluslararası önemi haiz halk sağlığı acil durumları**

Bildirimi Zorunlu Bulaşıcı Hastalıklar Listesi

2. Çeşitli Kuruluşların Sağlık Kayıtları

Aile sağlığı, toplum sağlığı merkezlerindeki kayıtlar, hastanelerde hasta dosyaları, bazı kliniklerde özel olarak hazırlanmış muayene, izleme formları, işyeri, okul, askeri kuruluşların veya muayenehanelere başvuran hastalar için tutulan kayıtlar

3. Hastalık Taramalarında Kullanılan Kayıtlar

- Tarama için muayene ve anket formları hazırlanır
- Formlarda kişilerin sosyodemografik özellikleri, alışkanlıkları (sigara, alkol kullanımı vb), hastalıkla ilgili yakınma ve belirtileri hakkında bilgilere yer verilir.

B. Hayati Olayların Kayıtları

- Doğum, ölüm, evlenme ve boşanma formları

Kaynaklar

- Güven Tezcan S, Temel Epidemiyoloji, Hipokrat Kitabevi, 2017
- 4 Mayıs 2019 tarih, 30764 Sayılı Bulaşıcı Hastalıklar Sürveyans Ve Kontrol Esasları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik

TEŐEKKÜRLER